

EL PRIMER EDIFICI DE VILANOVA CONSTRUÏT EXPRÉS PER A ESCOLA PÚBLICA

Mre PROVIDÈNCIA GARCIA I SEGARRA

Aquesta comunicació és una petita aproximació a l'estudi dels inicis del primer centre públic que es va construir a Vilanova, durant la Segona República, que segueix en plena activitat i del qual s'està traient un gran profit.

EL PRIMER EDIFICI DE VILANOVA CONSTRUÏT EXPRÉS PER A ESCOLA PÚBLICA

El Col·legi Públic Pompeu Fabra es troba al mig de la vila. Va ser el primer centre públic construït i dissenyat a Vilanova, durant la Segona República per l'arquitecte Josep M Miró i Guivernau. Un gran projecte del qual, actualment, la ciutat, està traient un gran profit, per la seva grandiositat, distribució, situació...

Aquest Col·legi Públic és conegut, també, a casa nostra, pel sobrenom de «Grupo», ja que en un principi se l'anomenava «Grupo Escolar», perquè agrupava totes les escoles unitàries de la Vila. En el moment de posar la primera pedra el nom que se li va atorgar fou el de «Francesc Macià» (i així ho recorden les persones que hi eren presents i que, més endavant, comentarem). Després, fou «Grupo Escolar José Antonio» i, en entrar la democràcia, aquest nom es canvia pel de «Pompeu Fabra», que és el nom que té en l'actualitat.

Durant el mes de maig de 1992, es va celebrar el seu cinquantè aniversari amb diversitat d'actes acadèmics, culturals, lúdics... Tot això ens ha encoratjat a esbrinar els seus orígens.

ANTECEDENTS

Centrant-nos en l'edifici, a finals del segle passat, ja es parlava de la seva necessitat. Concretament, a la sessió municipal de l'Ajuntament

del dia 3 de març de 1896 s'acorda de sol·licitar una autorització per a la venda de títols i poder utilitzar el seu import en la construcció d'un grup d'edificis per a l'ensenyament.⁽¹⁾

No es perd el temps, ja que el dia següent, 4 de març de 1896, trobem, a l'Arxiu Municipal una instància dirigida al ministre de Governació, en la qual s'exposa que hi ha diverses escoles municipals en locals que no reuneixen condicions higièniques ni pedagògiques, ja que havien estat construïdes amb finalitats diferents a les de l'ensenyament. L'Ajuntament acorda la construcció d'un grup d'edificis destinats a ensenyar...⁽²⁾

Com veiem, aquesta necessitat es fa palesa, principalment, a finals del segle passat i, el dia 23 de juny de 1932, essent alcalde Josep Sanmartí i Sadurní, es mira de satisfer. En aquest moment s'acorda, basant-se en un dictamen de la comissió de cultura, que l'arquitecte municipal faci un projecte d'escola mixta graduada per a 8 seccions en els terrenys situats a la rambla Samà, terrenys que, amb la finalitat d'acomplir aquest projecte, la Caixa de Pensions cedirà a l'Ajuntament, puntualitzant que tot es farà d'acord amb les disposicions escolars vigents (aquestes actes les trobem escrites en català).⁽³⁾

Aviat es fa la cessió dels terrenys. El dia 1 de setembre de 1932, l'alcalde comunica al Consistori que el dissabte anterior s'havia signat l'escriptura (de cessió dels terrenys) a favor de l'Ajuntament per a la construcció d'un grup escolar i que hi va haver un canvi d'impressions per a tractar de l'emprèstit.⁽⁴⁾

Al novembre de 1932, la idea ja està en marxa; sabem que s'estudia el projecte de l'arquitecte En Josep Mª Miró i Guvernau, a la vegada que la comissió d'hisenda s'encarrega d'esbossar el pressupost.⁽⁵⁾

El dia 29 de desembre de 1932 ja hi havia un projecte fet, ja que s'aprova una factura que l'arquitecte havia presentat per quatre còpies completes dels plànols.⁽⁶⁾

Durant tot aquest temps es va treballant en el futur grup escolar. El 20 d'abril de 1933, en el Ple de l'Ajuntament, es parla de l'ampliació de la subvenció per un decret del Ministeri d'Instrucció Pública que concedeix un auxili de 12.000 a la construcció d'escoles.⁽⁷⁾

1ª PEDRA DEL GRUP ESCOLAR

Dimarts, 14 d'abril de 1936, va tenir lloc la col·locació de la PRIMERA PEDRA del Grup Escolar. Es va donar molta importància a aquest acte; a més, la festa va coincidir amb la commemoració del cinquè aniversari de la proclamació de la República.

En aquesta festa s'hi van donar cita els representants del govern de la Generalitat, les autoritats docents administratives del moment, els nens i nenes de les escoles, que, sota la direcció del mestre de música Sr. Andreu Xicola, varen interpretar diferents peces musicals. En els parlaments de les autoritats es ressaltava la importància dels nens i nenes com a protagonistes de tot el que s'estava fent.

La premsa local se'n va fer ressò, al «Diario de Villanueva y Geltrú» del dia 11 d'abril de 1.936, hi ha detallat el programa de la festa, que va enviar el Sr. alcalde, N'Antoni Escofet, s el següent:

«Dia 14 a les 10 de matí, reunió dels senyors representants del Govern de la Generalitat de Catalunya, autoritats docents i administratives de la Regió autònoma i locals, i delegacions de les diverses entitats de la vila i demés convidats, a les Cases Consistorials, on tindrà efecte una Recepció d'honor; a les onze, sortida de la Casa de la Vila de la comitiva oficial, precedida dels alumnes de les escoles, acompanyats dels seus mestres respectius, que s'adreçaran a la Rambla Samà, en el lloc on estan situats els terrenys en els quals ha d'esser empleat el Grup Escolar, i on tindrà efecte la col·locació de la primera pedra de l'edifici en projecte. Acabada la cerimònia esmentada es repartiran, entre els escolars que prèviament s'hauran designat per sorteig, cinc centes llibretes d'estalvi que la Caixa de Pensions per a la Velleja i d'Estalvis va acordar concedir-los-hi amb motiu de la fusió de l'esmentada Institució amb la que fou Caixa d'Estalvis Vilanovina. Seguidament, els alumnes dels diferents col·legis executaran, sota la direcció del Mestre municipal de música, D. Andreu Xicola, les obres següents: «La nina», Apel·les Mestres; «els tres tambors», Mas Serracant; «El Rossinyol», Apel·les Mestres i «Cant del Poble». Finalitzada la Festa, s'iniciarà la desfilada amb el repartiment, entre els escolars assistents a l'acte, d'un obsequi consistent en l'entrega a cadascun, d'una bossa de dolços, ofrena del Magnífic Ajuntament...»⁽⁸⁾

També en tenim notícia al diari del dia 15 d'abril on es va comentant tota la festa, que va ser molt sonada. Quant a les autoritats assistents a l'acte, «...bon nombre de regidors, les primeres autoritats judicials i acadèmiques de la vila, el subdelegat marítim, l'ex-diputat a Corts senyor

*Col·locació de la primera pedra del Grup Escolar, el 14 d'abril de 1936
(fotografies arxiu Conxita Ventosa).*

Ventosa i Roig, l'arquitecte municipal senyor Miró i Guivernau, els alcaldes de Cubelles i Sant Pere de Ribes, a més de les delegacions de moltes entitats polítiques, econòmiques, culturals i d'esbargiment de la població. Després de l'arribada del conseller d'Obres Públiques d'Assistència Social de la Generalitat, D. Pere Mestres, del director general de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvi, doctor Josep Mª Boix i Raspall, tingué acte la recepció d'honor».⁽⁹⁾

A continuació, el diari, comenta l'acte de la col·locació de la primera pedra i els parlaments del Sr. Joan Ventosa i Roig, el Dr. D. Josep Mª Boix i Raspall. Del Sr. Tuset, secretari de l'Institut de 2n Ensenyament Samà, que portava la representació del rector de la Universitat autònoma, el Sr. Pere Mestres, conseller d'Assistència Social, el qual comença dient que «l'acte que es celebrava era per als infants, i que tots els altres restaven a segon terme, pel que es referia preferentment a ells, als infants, amb senzillesa, per a inculcar-los-hi l'amor a l'estudi i per a fer-los-hi comprendre com un dels propòsits de la República consistia en donar instrucció a tota la infància; dedicant a l'ensem un record a l'il·lustre vilanoví D. Francesc Macià».⁽¹⁰⁾

Sobre la grandiositat d'aquest acte ens en parla el Sr. Jarque (nen petit aleshores), que ho recorda dient:

«Quan van col·locar la primera pedra, tots els nens i nenes van anar-hi, a les nenes els van posar un llaç i els van regalar una capsa de bombons. Va ser la primera vegada que es van veure altaveus a Vilanova. Van posar-los davant d'una sinia que hi havia on ara és el carrer Pius X».⁽¹¹⁾

A l'acte de col·locació de la Primera Pedra, el nom que es va posar al Grup Escolar a ser el de «Francesc Macià». El Sr. Josep Tuset i Almazán, aleshores secretari de l'Institut Samà, sempre ho recorda i així ho va manifestar al *Diari de Vilanova* amb motiu d'un homenatge que li van fer els seus alumnes de l'Institut.⁽¹²⁾

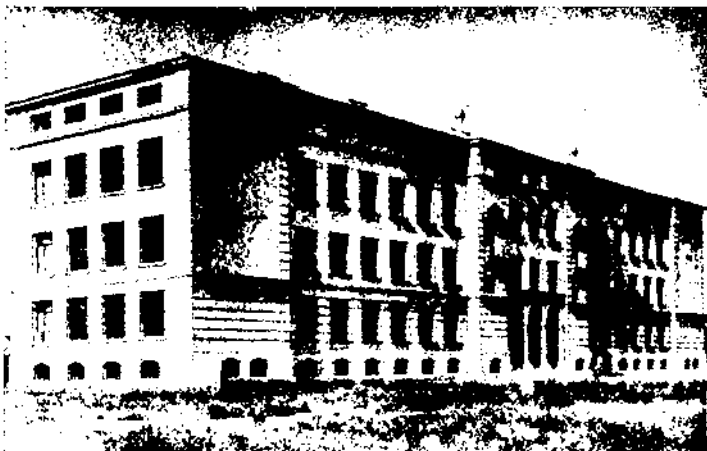
INAUGURACIÓ DEL GRUP ESCOLAR

Pel que fa a la inauguració oficial, Albert Virella Bloda ho comenta en el seu llibre «Vilanova i la Geltrú, imatges de la ciutat i de la comarca» de la següent manera: «...per la Festa Major de l'any 1941, es va procedir a la benedicció i inauguració oficial del Grup Escolar, regentat per mestres nacionals».⁽¹³⁾

D'aquest acte és molt difícil de trobar-ne testimoni escrit, ja que a les actes del claustre de professors no hi ha comentaris sobre aquesta festa, (potser perquè es va celebrar durant els mesos d'estiu). A les actes municipals de l'Ajuntament no he trobat cap comentari; a més, va coincidir en un moment en que ja s'havia acabat la guerra i, per tant, ja no s'editava «El Butlletí del Comitè de Defensa Local», el *Diari de Vilanova* s'havia deixat d'editar l'any 1936 i no torna a treure's fins al 1942; altres diaris com són *La Defensa*, *La Democràcia*, tampoc no es publicaven, concretament, aquest últim deixa d'editar-se l'any 1938. Una altra font consultada és l'arxiu del Col·legi Samà. Allí tampoc no trobem cap referència sobre aquest fet. He buscat en els programes de la Festa Major; la sorpresa ha estat gran pel fet que en el programa d'aquest any 1941 es parla de la instrucció, però no es diu res del Grup Escolar:

«...La instrucció està representada por varias escuelas públicas y numerosos Colegios particulares, entre ellos, tres de niñas, dirigidos, respectivamente, por Religiosas Teresianas, Concepcionistas y Clarisas, y uno fundado por Salvador Samá, primer Marqués de Samá, y regido por Padres Escolapios, contándose, además, la Escuela Elemental del Trabajo».⁽¹⁴⁾

Mirant els anys següents, a fi de veure si es recorda la inauguració, en el programa de la Festa Major de l'any 1943 ens trobem amb dues fotografies amb els següents comentaris:

Façana del Grup Escolar (Programa de la Festa Major de Vilanova i la Geltrú de l'any 1943 - arxiu X. Virella).

«En un magnífico edificio, exigencias de gran ciudad, se unen las actividades escolares de la Villa, en Escuela Graduada, que será el crisol donde se formarán los hombres del mañana».⁽¹⁵⁾

Aula del Grup Escolar (Programa de la Festa Major de Vilanova i la Geltrú de l'any 1943 - arxiu X. Virella).

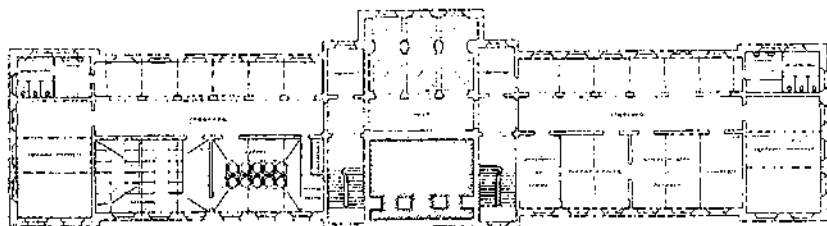
«El Grupo Escolar Municipal posee unas aulas espaciosas y llenas de luz que cuando esté definitivamente dotado será un modelo a la ve un orgullo para los villanoveses».⁽¹⁶⁾

Continuen les obres.

El 10 de gener de 1940 es demana fer el tancament exterior i la col·locació de finestres i vidres.⁽¹⁷⁾ El dia 25 de gener s'aprova, per unanimitat, de realitzar aquestes obres.⁽¹⁸⁾

El mes d'abril de 1940, a les actes municipals es fa referència, diverses vegades, a les obres del Grup Escolar.

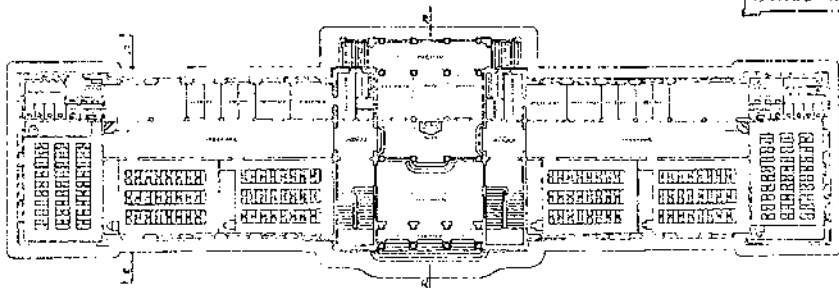
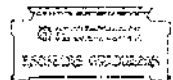
El dia 12 d'abril de 1940 hi ha un certificat de l'arquitecte municipal sobre la cobertura d'aigües del Grup Escolar.⁽¹⁹⁾

PLANTA DE SEMI-SÒTANS

ESQUELS 1.100

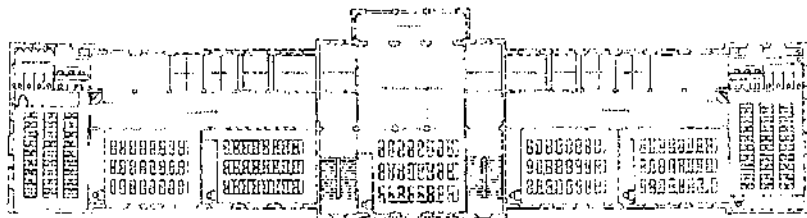
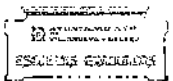
VOLUNTAT I PLANIS, JUNY 1994
E. GARCIA I SEGARRA

PLANTA 1A

ESQUELS 1.100

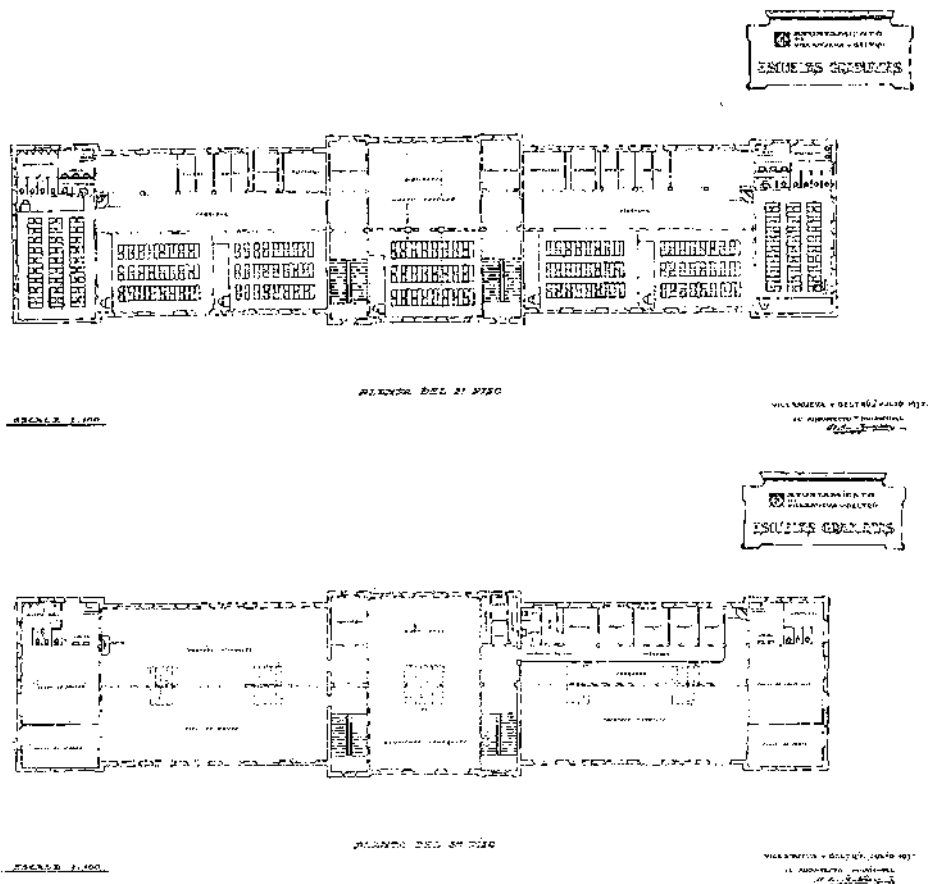
VOLUNTAT I PLANIS, JUNY 1994
E. GARCIA I SEGARRA

PLANTA 2A

ESQUELS 1.100

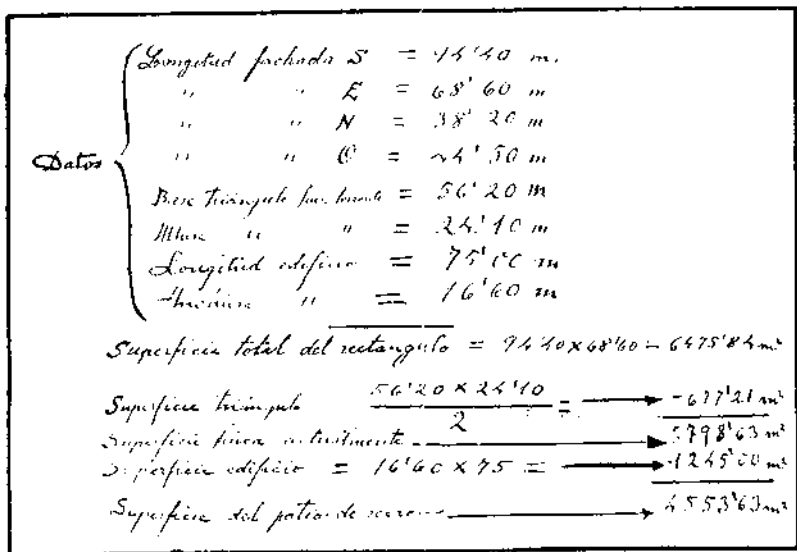
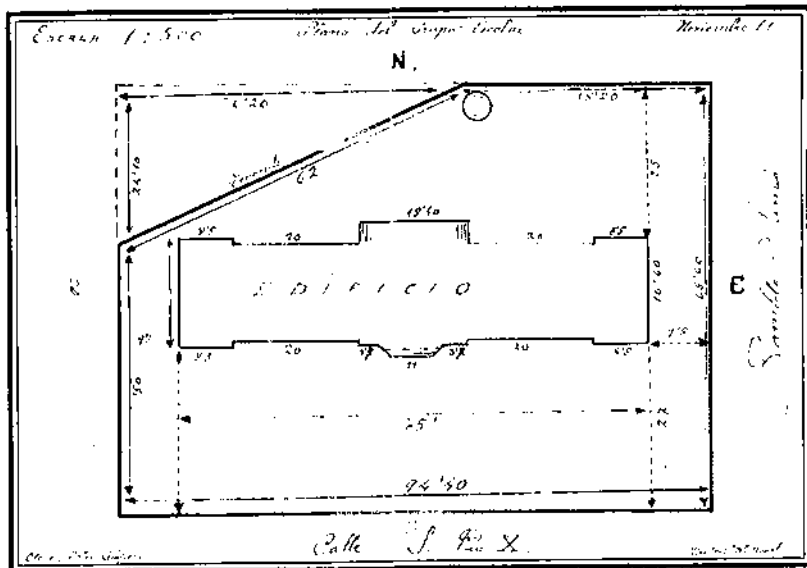
VOLUNTAT I PLANIS, JUNY 1994
E. GARCIA I SEGARRA

*Plànols del Grup Escolar realitzats per l'arquitecte municipal Josep Mª Miró i Guivernau l'any 1932.
Planta del semi-soterrani. Planta baixa. Planta del 1r pis. Planta del 2n pis.
Planta del 3r pis.*

El 18 d'abril s'acorda que l'arquitecte municipal informi la Comissió de l'estat actual del Grup i de quan es podrà fer servir la planta baixa: «... que el Arquitecto Municipal informe a esta Comisión del estado actual de construcción del Grupo Escolar y fecha en que podría habilitarse su planta baja para el uso de que está destinado». (20)

El 26 d'abril es llegeix un ofici de l'arquitecte municipal en què diu que després de les vacances d'estiu ja es podrà fer servir: «... a últimos de Septiembre venidero podrán ser utilizadas las seis aulas de la planta

Plànol del Grup Escolar realitzat l'any 1960 (Arxiu del CP Pompeu Fabra).

baja, aunque estarán sin pintar y probablemente sin la instalación eléctrica, pero tendrán los servicios sanitarios en funcionamiento y perfectamente cerrados, con la carpintería y vidriera correspondiente, las ventanas».⁽²¹⁾

Durant els mesos de maig a setembre trobem, a les actes municipals, comentaris sobre l'import de les obres.⁽²²⁾

El col·legi comença a funcionar el curs 1940-41, concretament el dia 8 de novembre de 1940.⁽²³⁾

ELS PRIMERS ANYS DE VIDA ACADÈMICA DEL CENTRE

Per a conèixer els primers anys de la vida acadèmica i per tal de poder estudiar l'activitat pedagògica a l'Escola Graduada, he consultat les actes del claustre de professors i el llibre que escrivia l'Inspector d'Ensenyament quan venia a fer les seves visites.

EL CLAUSTRE

A les reunions del claustre de professors sempre es deixava un espai de temps per tractar de la marxa general del Col·legi i poder debatre els temes, entre tots. «Como de costumbre hay un cambio de impresiones referentes a la marcha de la enseñanza en los diversos grados, después del cual se da fin a la reunión».⁽²⁴⁾

PERIODICITAT

En un principi, les reunions es fan de tant en tant, depenent dels temes a tractar; per en el moment en que D. Pelayo assumeix la direcció del Grup Escolar, les reunions de Claustre tenen lloc els dies 10, 20 i 30 de cada mes.⁽²⁵⁾

La primera acta del claustre de professors està datada el dia 7 de novembre de 1940, precisament el dia anterior a començar l'activitat a l'Escola. La reunió va ser presidida pel Sr. Soler, que era el director accidental.⁽²⁶⁾

El primer acord que es pren (abans de començar a funcionar) és el de la disciplina, que es raona (justifica) de la següent manera: «... sin una disciplina bien ordenada el funcionamiento de la Escuela no daría el rendimiento que tanto deseamos. Para esto todos nos consideraríamos maestros de todos los grados y corregiríamos la falta donde estuviera sin mirar si el niño causante de ella era de tal ó cual grado». ⁽²⁷⁾

Observem que els professors d'aquesta escola, que és graduada, es disposen a treballar la disciplina entre tots.

ELS PRIMERS DIRECTORS

1r. El S. Soler: des del principi al 1 de desembre de 1940. ⁽²⁸⁾

2n. El Sr. Bover, des del 20 de desembre de 1940 a l'acta del claustre del dia 10 d'abril de 1941. ⁽²⁹⁾

3r. D. Pelayo López Elias, que comença en l'acta del claustre de professors del 10 d'abril de 1942 ⁽³⁰⁾ i ocupa aquest càrrec fins a l'any 1975.

ELS MESTRES DELS PRIMERS ANYS

El nom dels professors i la distribució dels graus, el primer curs, és de la següent manera:

Sr. Bover	6è grau
Sr. Balibea	5è grau
Sr. Igual	4t grau
Sr. Palacios	3r grau
Sr. Torelló	2n grau
Sr. Lema	1r grau

La JUNTA D'ESCOLA era aquesta:

Vice-director Sr. Bover

Secretari .....
 Sr. Baliver |

Comptador .....
 Sr. Torelló ⁽³¹⁾ |

El 16 de setembre de 1942, la distribució és la que segueix:

MESTRES	GRAU	NOM DE LA CLASSE
D. José Solé Bartolomé	6è	Jaime Balmes
D. Luis G. Bover Oliveras	5è	M. de Cervantes
D. Darvín Ballester Suñer	4t	Luis Vives
D. Cristóbal Balivea Hernández ...	3r	Menéndez Pelayo
	2n	S. Juan de la Cruz
	1r	Andrés Manjón
D. Pelayo López Elias	Director	

Els interins, Sr. Palacios i Serna, han tret les oposicions i estan destinats a la província de Burgos.⁽³²⁾

PROFESSORAT

Sobre l'acord i compenetració entre el professorat llegim: «Y en esta empresa de promover y cimentar los medios de normalización y florecimiento de la Escuela para proporcionarle 105 elementos necesarios y seguros de positivo rendimiento, en cantidad y calidad, de naturaleza pedagógica y didáctica especialmente, rivalizan todos en su efectiva concurrencia de conocimientos y obras con sincero acuerdo y compenetración.»⁽³³⁾

L'inspector d'Ensenyament, En José Galisteo, escriu, en el llibre de visites:

- Sobre el treball a les classes:

«Cada maestro en su grado produce su labor mesurada y dosificada según las características psicofísicas de sus alumnos...»⁽³⁴⁾

- Sobre la labor difícil dels mestres:

«El empeño es heroico dado el lamentable estado de educación e instrucción de los niños, herencia de la guerra y del vicioso ambiente familiar y público...»⁽³⁵⁾

- Quant a la dificultat en el mobiliari i material:

«No obstante y a pesar de las dificultades que ocasiona la insuficiencia del mobiliario y la escasez del material de trabajo y de enseñanza, el

avance educativo se advierte paralelo al mejoramiento del estado general de instrucción».⁽³⁶⁾

- Sobre la millora de la instrucció:

«...mejoramiento del estado general de instrucción que se refleja en lenta pero positiva progresión en los ejercicios que contienen los cuadernos de trabajo cada gradot».⁽³⁷⁾

A través dels treballs es valoren les aptituds dels mestres:

«Trabajos gráficos y demás manifestaciones de la actividad escolar matizada de las especiales aptitudes de los respectivos maestros».⁽³⁸⁾

PEDAGOGIA

Al començament la classificació dels alumnes en sis graus es fa basant-se en unes proves fetes anteriorment. D'aquest detall ens n'assabentem llegint les actes del claustre de professors.⁽³⁹⁾

Es debat sobre fer interessar els nens en els estudis agrícoles, ja que d'ells deriva la principal font de riquesa de la nació. L'acord diu així: «Deseando llevar a la práctica las sugerencias del Ministerio de Educación Nacional sobre la enseñanza de la Agricultura en la Escuela Primaria y habida cuenta de la basta extensin de terreno de que dispone esta Escuela Graduada para juegos y educación física de los alumnos, se acuerda en principio y con carácter provisional, hasta tanto no se instalen otras escuelas en el edificio del Grupo escolar, dedicar unas pequeñas parcelas de terreno para prácticas agrícolas, confiando que dicha iniciativa merecerá la aprobación de las Autoridades». Es comunica al Sr. alcalde i al president de la Junta Local d'Educació Primària.⁽⁴⁰⁾

Tenint en compte la necessitat de confeccionar un programa general per a l'Escola i un de particular per a cada un dels graus, i considerant el retard general dels alumnes, en un moment en què el curs ja és força endavant, es redacta un «plan de trabajo» o «Guión mínimo de motivos escolares» perquè serveixi de norma fins a acabar el curs.⁽⁴¹⁾

Cada professor ha de fer la llista dels alumnes que passen i dels que no passen de curs, anotant les observacions pedagògiques pertinents.⁽⁴²⁾

Quant a la feina del director, centrant-nos en el primer, el Sr. Bover, (1941), l'inspector comenta: «Con miras a la mejor organización de la Escuela, ha escrito un plan de estudios y un proyecto de Reglamento para Graduadas, de acertado sentido y orientación pedagógicos, además de un programa de la semana antiblasfema, ha modelado también un carnet de lector y otro escolar Control de asistencia, para la mejor marcha de estas actividades escolares. Es impulsor entusiasta de instituciones como bibliotecas, mutualidad, imprenta, y otras escolares y manifiesta aptitudes especiales para las ciencias físico-naturales y trabajos manuales»⁽⁴³⁾

Sobre la direcció de D. Pelayo el 1942, l'inspector escriu: «Todos los detalles de organización, didácticos y metodológicos están previstos con verdadero acierto».⁽⁴⁴⁾

Sobre la labor pedagògica del professorat, com ara la confecció dels quaderns de preparació de classe l'organització de la biblioteca escolar, la utilització de la impremta, la celebració de la festa del llibre... la Inspecció, per tots aquests detalls, la té amb molt bona consideració.⁽⁴⁵⁾

EXÀMENS

Per a passar de curs, els exàmens finals els feien el professor del nivell junt amb el Director i el Mestre del curs següent.

S'invita l'Ajuntament i la Junta Municipal d'Instrucció Primària a presidir els exàmens i a inaugurar l'exposició.⁽⁴⁶⁾

PREPARACIÓ DE CLASSES PEL MESTRE

Seguint les actes del claustre de professors, sabem que cada mestre emplenava el seu quadern de preparació de lliçons, i de desenvolupament de motius de treball, quadern on es reflectia la feina que havia de fer cada dia, de manera que servís de guia junt amb l'horari escolar.⁽⁴⁷⁾

Aquest quadern ens és una referència de la modalitat pedagògica emprada, del material i els exercicis fets.

ALUMNES

Quant als nens, s'acorda que portaran quaderns diaris de classe, on es reflectirà el treball quotidià de l'alumne. Existeix el quadern de treball individual i el quadern de rotació, que és com un quadern de classe que cada dia portarà un nen, per torn. Amb aquests quaderns es formarà, un cop acabats, un arxiu de comprovació de treball i de la feina desenvolupada.

En aquests quaderns dels nens cada dia quedarà un exercici escrit sobre un tema religiós, patriòtic i cívic.⁽⁴⁸⁾

HÀBITS

a) Disciplina.

La disciplina es treballa des del primer dia, ja que aquesta fou objecte de tractament especial en un punt del claustre que va tenir lloc abans de començar a funcionar el Col·legi i que es va aprovar per unanimitat.⁽⁴⁹⁾

b) Assistència, puntualitat i higiene.

Només cal llegir aquesta declaració d'intencions: «Estimular a los niños por todos los medios posibles para que asistan asidua y puntualmente a la escuela».⁽⁵⁰⁾

Hi ha una especial cura per tal que a l'Escola existeixi, des del primer dia, un ambient d'ordre, disciplina i puntualitat.⁽⁵¹⁾

Es vigila, també, la neteja dels alumnes. «Vigilar cuidadosamente el aseo y limpieza de los niños».⁽⁵²⁾

FESTES I EXPOSICIONS

Es tracta d'organitzar una sessió pública i solemne en commemoració de la «Fiesta del Libro español».

Hi ha tot el programa detallat.

És la primera vegada que llegim sobre l'escola de nenes.

En llegir el programa, observem que la festa va ser compartida entre els nens i les nenes. Aquí podem veure la participació que hi va tenir el grup de nenes.

«...Redactar el programa de actos a realizar. Previa deliberación con el magisterio femenino... n i llegint el programa, el primer acte es el següent: «Glosa de la Fiesta del Libro Español, por la Sta. Moradillo, Directora de la Graduada de Niñas». A l'acte IV, «Recitado de poesías, por niños y niñas». A l'acte V «Importancia del libro. Conferencia por la Srta. Torner, Maestra del Grupo I. A l'acte VI «Lectura de trozos selectos, por niños y niñas», a l'acte VIII «Danzas, ejecutadas por un grupo de niñas, dirigidas por la Profesora Srta. Pascual».

L'escola tenia un taller on es van imprimir els programes d'invitació a la festa.

Es té cura de tots els detalls d'organització.⁽⁵³⁾

Es llegeix un ofici de la Junta Municipal d'Educació Primària de la Ciutat comunicant l'acord que s'hi pren el dia 6 de maig, en què es concedeix un vot de gràcies per l'èxit que va tenir la festa del Llibre Espanyol: «Se da lectura igualmente del oficio recibido de la Junta Municipal de Educación Primaria de esta Ciudad, transmitiendo el acuerdo tomado por la misma en sesión celebrada el 6 de mayo último, de conceder un voto de gracias a los Sres. Director y maestros de esta Graduada de Niños, por la brillantez que revistió la fiesta del Libro Español celebrada en el Grupo Escolar, comprobándose la aplicación, buen nivel cultural y espíritu falangista de los alumnos, prueba de la labor de la Dirección y Profesorado de la Escuela. Con general satisfacción se agrada el acuerdo del Organismo local».⁽⁵⁴⁾

Es prepara l'exposició de treballs escolars, però copiem la filosofia que els orienta: «... sin sacrificar por ello, a la exposición efectista del espectáculo brillante, pero superficial y fugaz, de las manifestaciones aparatosas, la labor profunda, honda y callada, del trabajo humilde labrado con el himno paciente y sencillo del esfuerzo diario».⁽⁵⁵⁾

RELACIONS AMB L'AJUNTAMENT

Hi ha una estreta relació amb l'Ajuntament, ja que és qui proporciona el material, el manteniment de l'edifici, així com la col·laboració per a premis...

S'invita l'Ajuntament a presidir els exàmens: «Invitar al Magnifico Ayuntamiento y Junta Municipal de Instrucción Primaria a presidir los exámenes de fin de curso». ⁽⁵⁶⁾

L'Ajuntament cedia el material; per aquest motiu, es demana als professors que facin un llistat del que necessiten a les classes per a sol·licitar-lo a l'Ajuntament. ⁽⁵⁷⁾

També es fa càrrec del mobiliari, el dia 10 de juny de 1942. Es tracta del mobiliari enviat per l'Ajuntament i la seva distribució entre els diferents graus. ⁽⁵⁸⁾

Quan l'Escola decideix de realitzar estudis agrícoles, ho comuniquen a l'alcalde i al president de la Junta Local d'Instrucció Primària. ⁽⁵⁹⁾

S'envia un comunicat a l'Ajuntament, amb el nombre d'alumnes i els premis: «Comunicar al Magnifico Ayuntamiento conforme interesa en su oficio de 16 del actual, el número de alumnos de esta Graduada y las clases de premios que para los mismos propone el profesorado de la misma». ⁽⁶⁰⁾

L'Ajuntament concedeix premis als alumnes, segons proposta dels professors. El repartiment té un caire solemne i es realitza al teatre «Bosque»: «Se da lectura del oficio recibido del Magnifico Ayuntamiento de la Ciudad, al que acompaña relación de los premios de fi de curso concedidos a los niños de esta Graduada. En vista de esta relación y de la propuesta formulada por cada Maestro en momento oportuno, se hace la distribución nominal de los mismos como base para el reparto efectivo, que se celebra solemnemente en el teatro Bosque, el día 5 del próximo julio a las 10 y media de la mañana». ⁽⁶¹⁾

EDUCACIÓ RELIGIOSA

Quant a la religió, la primera notícia, la trobem al diari *La Defensa*, en un article que es refereix a la primera pedra del Grup Escolar. En

aquest article es lamenta que, al catolicisme, no se li reconegui l'interès per la cultura i acaba dient: «... Enhorabona que estiguin cofois dels seus projectes de cultura als laics vilanovins si és que aquí no s'hi amaguen segones intencions sectàries, però que no deixin de reconèixer els mèrits culturals del Catolicisme i l'Església». ⁽⁶²⁾ Llegint aquest paràgraf només podem pensar en ironies del destí perquè, com veurem, les relacions amb l'Església no podien ser millors.

En el ple municipal de l'Ajuntament del dia 26 de setembre de 1941, s'acorda que es construeixi, a l'edifici del Grupo Escolar «José Antonio», una capella. ⁽⁶³⁾

En les actes del claustre de professors, s'acorda de fer el Mes de Maria durant tot el mes de maig i, abans de començar, es decideix de resar el rosari i cantar, a fi d'estimular la pietat. Per a no perdre classes, això es realitza a l'hora de l'esbarjo de la tarda. ⁽⁶⁴⁾

El centre també col·labora amb la parròquia per a la primera Comunió, tant en la celebració religiosa del matí com en el festival infantil de la tarda. ⁽⁶⁵⁾

Hi ha diversos apartats sobre els actes que se celebraran a l'Escola, tant a dins com a fora de les classes, per celebrar el «Jubileo Episcopal de Nuestro Santísimo Padre, el Papa Pío XII». ⁽⁶⁶⁾

Amb motiu de la festivitat de San Fernando, «Patrón del Frente de Juventudes y Día de la Juventud», es programen uns actes per a fer a les classes. També assisteixen a una missa a l'Església de Sant Antoni acompanyats dels seus professors. ⁽⁶⁷⁾

Se celebra, durant el mes de juny, el mes del Sagrat Cor, amb tanta solemnitat com el mes de Maria. Per aquest fet, també sacrifiquen part del temps d'esbarjo. ⁽⁶⁸⁾

L'Escola propugna els ideals de «Religión y Patria», basats en la circular del 5 de març de 1938. ⁽⁶⁹⁾

S'acorda que els nens resin les oracions d'entrada i sortida. ⁽⁷⁰⁾

Al taller escolar es fan els recordatoris de primera comunió amb què l'Escola obsequiarà els seus alumnes: «Imprimir en el taller escolar, Recordatorios de la Primer Comunió, con los nombres de todos los

niños del Grupo, que la recibirán el próximo día 24, Domingo de Pentecostés, para distribuir entre los mismos, como pequeño obsequio que les hace la Escuela».⁽⁷¹⁾

CENS ESCOLAR, ASSISTÈNCIA, ABSENTISME

CENS ESCOLAR MASCULÍ EL 1941: 18.000 persones.
643 nens, entre 6 i 14 anys.
149 matriculats en aquesta graduada.
175 a les unitàries de nens.

Per tant, aquest col·legi alberga el 50% de la població, mentre que la resta es troba repartida per centres d'ensenyança privada.⁽⁷²⁾

Assistència:

Les mitjanes d'assistència sumen 126 per a la graduada i 127 per a la unitària. Amb això es reconeix que hi ha una absència del 22%.

L'amplitud i les generoses dimensions dels locals de les classes permetrien, quasi, doblar les xifres d'assistència i de matrícula d'aquesta escola graduada.

Per això es necessita mobiliari suficient, cosa que és objecte de preocupació de les autoritats locals.⁽⁷³⁾

Absentisme:

Aquest problema es treballa des del principi. Ja essent director el Sr. Bover, el primer any de funcionament del Grup Escolar, havia dissenyat un control d'assistència.⁽⁷⁴⁾ Per altra banda, l'inspector comenta en el llibre de visites:

«Las causas a que se atribuye el elevado porcentaje de inasistencias son las penurias familiares para el sustento y necesidades propias y de los hijos y la abusiva prematura dedicación de éstos a faenas u ocupaciones habituales de familias proletarias, pescadoras y payesas».⁽⁷⁵⁾

Alumnat:

161 nens, matriculats en 6 graus, i l'assistència mitjana és de 135.

L'inspector en fa una valoració positiva, ja que, comparant-ho amb l'any anterior, ha augmentat la matrícula, ha millorat l'escolaritat i ha baixat la mitjana de les faltes d'assistència (de 22 a 16).⁽⁷⁶⁾

RELACIÓ AMB LES FAMÍLIES

Quan es tracta l'exposició escolar, a més d'invitar l'Ajuntament, la «Junta Municipal de Educación Primaria», persones que senten interès pels problemes escolars... també s'invita «...a los padres de familia, como medio eficazísimo de estrechar las relaciones entre la Escuela y el Hogar».⁽⁷⁷⁾

No trobem cap acta del claustre de professors des del dia 29 de gener de 1941 fins al 10 d'abril de 1942.

De l'activitat pedagògica al grup Escolar hem pogut treballar l'escola de nens, perquè hem tingut el goig de poder consultar les actes del claustre de professors i de les visites d'inspecció. No hem tingut tanta sort en l'escola de nenes, ja que no hem aconseguit de trobar les actes, però potser algun dia les trobarem. Del que sí que tenim notícia és de com es va realitzar el trasllat de les escoles unitàries i graduades de la vila al Grup Escolar, gràcies a l'acta municipal del dia 29 de setembre de 1941, que copio a continuació:

«Se aprueba un dictamen del Señor Gestor de Cultura, Don Fidel Claramunt Sol, relativo al traslado de las Escuelas Nacionales al Grupo Escolar y en su consecuencia se acuerda:

«A.- Al comenzar el curso Escolar 1.941-1.942, solo quedarán abiertas las Escuelas siguientes: Local del Grupo Escolar 'José Antonio', Escuela Unitaria de Niñas, situada en la Rambla Ventosa, que dirige Doña Elena Montull, Escuela Unitaria de Niñas, situada en la calle de Estudios (Capdecreu), que dirige Doña Carmen Ordí y la de párvulos del Castillo de la Geltrú que dirige Doña Candelaria Soler.»

«B.- Las Escuelas Unitarias que dirigen Doña Elvira Montull, Doña Carmen Ordí y Doña Candelaria Soler, que se menzonan en el apartado anterior, pasarán también al local del Grupo Escolar 'José Antonio' el día que cesen en su dirección las maestras que actualmente las dirigen.»

«C.- Pasarán al Grupo Escolar 'José Antonio' todas las demás escuelas, existentes en esta Localidad.»

«D.- Todas las Escuelas que se trasladen al local del Grupo Escolar 'José Antonio', actuarán en el mismo sentido que actúan en la actualidad; es decir la graduada como graduada y las unitarias como unitarias.»

«E.- Pedir a la superioridad, autorización para el traslado a dicho Grupo Escolar de las escuelas citadas en el apartado C.»

«F - Las pesetas que se pagaban para el alquiler de los locales escolares que pasan al local del Grupo Escolar 'José Antonio', se emplearán en material escolar.»

«G.- Que se construya en el edificio del Grupo Escolar 'José Antonio' una capilla.»

«H.- Que el traslado de las Escuelas mencionadas en el apartado C, se efectúe inmediatamente y que sean rescindiendo los contratos de alquiler de las fincas ocupadas por las Escuelas que en virtud de dicho acuerdo sean trasladadas al Grupo Escolar 'José Antonio'.»⁽⁷⁸⁾

Abans de concloure aquest treball sobre l'actual Col·legi Pompeu Fabra, m'agradaria que quedés constància de la gran qualitat que li donaven les visites d'inspecció, dels esforços del claustre de professors per tirar endavant malgrat les dificultats i els temps difícils de la postguerra. El col·legi va començar a funcionar sense estar del tot acabat. Cal destacar el gran entusiasme del professorat, que es trobava amb la problemàtica de l'absentisme motivat per la necessitat de mà d'obra infantil i amb la falta de material i mobiliari, per bé que l'Ajuntament n'anés enviant. Un altre problema era el de la falta de mestres que, de vegades, podien tardar un any a ésser nomenats.

He d'agrair la col·laboració de totes les persones que m'han ajudat en aquest treball i que han anat aportant detalls del tot importants, així com al director actual de l'Escola, En José Sánchez, que m'ha deixat consultar els seus arxius. Especial agraïment al claustre i a l'equip directiu presents durant la celebració del seu 50è aniversari, al front dels quals hi havia l'entusiasme de la Montse Barti, aleshores directora. Ha estat, també, molt valuós l'ajut del Sr. P. Morejón.

Moltes gràcies a tots i totes i que continueu en aquesta feina tan bonica com és l'ensenyament!

NOTES BIBLIOGRÀFIQUES

- (1) Acta de la Sessió Municipal de l'Ajuntament del 3 de març de 1896. Llibre d'Actes de l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú. Arxiu Històric Municipal de Vilanova i la Geltrú.
- (2) Instància dirigida al Ministre de Governació datada el dia 4 de març de 1896. Carpeta de Cultura. Arxiu Històric Municipal de Vilanova i la Geltrú.
- (3) Acta de la sessió municipal de l'Ajuntament del 23 de juny de 1932. Llibre d'Actes de l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú. Arxiu Històric Municipal de Vilanova i la Geltrú.
- (4) Acta municipal de l'1 de setembre de 1932. Llibre d'Actes Municipals de l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú. Arxiu Històric Municipal de Vva.
- (5) Acta municipal del 30 de novembre de 1932. Llibre d'Actes de l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú. Arxiu Històric Municipal de Vva.
- (6) Acta municipal del 29 de desembre de 1932. Llibre d'Actes i d'Acords de l'Ajuntament de Vva. Arxiu Històric Municipal de Vva.
- (7) Acta municipal del 20 d'abril de 1933. Llibre d'Actes i d'Acords de l'Ajuntament de Vva. Arxiu Històric Municipal de Va.
- (8) *Diario de Villanueva y Geltrú* de l'11 d'abril de 1936, pàgs. 4 i 5.
- (9) *Diario de Villanueva y Geltrú* del 15 d'abril de 1936, pàg. 4.
- (10) *Diario de Villanueva y Geltrú* del 15 d'abril de 1936, pàgs. 4 i 5.
- (11) Comentari fet pel Sr. Jarque.
- (12) *Diari de Vilanova i la Geltrú* del 7 d'agost de 1987, pàg. 20.
- (13) VIRELLA I BLODA, Albert: *Vilanova i la Geltrú, imatges de la ciutat i de la comarca*, pàg 146. Joan Rius i Vila editor. Vilanova i la Geltrú, 1949.
- (14) *Fiesta Mayor. Villanueva y Geltrú. 1941*. Biblioteca-Museu Víctor Balaguer de Vilanova i la Geltrú.
- (15) *Fiesta Mayor. Villanueva y Geltrú. 1943*. Biblioteca-Museu Víctor Balaguer de Vilanova i la Geltrú.
- (16) *Fiesta Mayor. Villanueva y Geltrú. 1943*. Biblioteca-Museu Balaguer de Vilanova i la Geltrú.
- (17) Acta municipal del 18 de gener de 1940. Llibre d'Actes i d'Acords de l'Ajuntament de Vilanova de l'any 1940. Arxiu Històric Municipal de Vva.
- (18) Acta municipal del 25 de gener de 1940. Llibre d'Actes i d'Acords de l'Ajuntament de Vva. de l'any 1940. Arxiu Històric Municipal de V.
- (19) Acta municipal del 12 d'abril de 1940. Llibre d'Actes i Acords de l'Ajuntament de Vva. de l'any 1940. Arxiu Històric Municipal de Vva.
- (20) Acta municipal del 18 d'abril de 1940. Llibre d'Actes i d'Acords de l'Ajuntament de Vva. de l'any 1940. Arxiu Històric Municipal de Va.
- (21) Acta municipal del 26 d'abril de 1940. Llibre d'Actes i d'Acords de l'Ajuntament de Vva de l'any 1940. Arxiu Històric Municipal de Vva.
- (22) Llibre d'Actes i d'Acords de l'Ajuntament de Vva. de l'any 1940. Mesos des de maig a setembre. Arxiu Històric Municipal de Vva.

- (23) Llibre d'Actes del Claustre de Professors del Grup Escolar José Antonio de Vva. Acta del dia 7 de novembre de 1940, pàg. 2. Arxiu del Col·legi Públic Pompeu Fabra de Vva.
- (24) Llibre d'Actes del Claustre de Professors de l'Escola Nacional Graduada. Dies 20-5-42 i 10-6-42. Arxiu del Col·legi Públic Pompeu Fabra.
- (25) Llibre d'Actes del Claustre de Professors, sessió extraordinària del 10 d'abril de 1942, pàg. 5. Arxiu del C.P. Pompeu Fabra.
- (26) Op. Cit. Llibre d'Actes del Claustre, 7 de novembre de 1940, pàg. 2.
- (27) Op. Cit. Llibre d'Actes del Claustre, pàg. 2.
- (28) Op. Cit. Llibre d'Actes del Claustre, dia 21 de desembre de 1940.
- (29) Op. Cit. Llibre d'Actes del Claustre, dia 10 d'abril de 1941.
- (30) Op. Cit., pàg. 4.
- (31) Llibre d'Actes del Claustre de Professors del 7 de novembre de 1940, pàg. 2. Arxiu del C.P. Pompeu Fabra de Vva.
- (32) Llibre d'Actes del Claustre de Professors del 16 de setembre de 1942, pàg. 14. Arxiu del C.P. Pompeu Fabra a Vva.
- (33) Llibre de les Visites d'Inspecció. Visita ordinària del dia 24 de maig de 1941, feta per l'inspector Sr. José Galisteo, pàg. 2. Arxiu del C.P. Pompeu Fabra de Vva.
- (34) Op. Cit., pàg. 2.
- (35) Op. Cit., pàg. 2.
- (36) Op. Cit., pàg. 2.
- (37) Op. Cit., pàgs. 2-i 3.
- (38) Op. Cit., pàg. 3.
- (39) Op. Cit. Actes del Claustre de Professors, dia 14 de novembre de 1940, pàg. 2.
- (40) Op. Cit. Actes del Claustre de Professors del 29 de gener de 1941, pàg. 3.
- (41) Op. Cit. Actes del Claustre de Professors del 10 d'abril de 1942, pàg. 4.
- (42) Op. Cit. Actes del Claustre de Professors del 10 de juny de 1942, pàg. 11.
- (43) Llibre de Visites d'Inspecció, 24 de maig de 1941, pàg. 2. Arxiu C.P. Pompeu Fabra.
- (44) Llibre de Visites d'Inspecció, pàg. 5. Arxiu Pompeu Fabra.
- (45) Op. Cit. Llibre d'Actes d'Inspecció. Dia 18 d'octubre de 1942, pàg. 5.
- (46) Acta del Claustre de Professors del 30 de juny de 1942, pàg. 14.
- (47) Acta del Claustre de Professors del dia 16 de setembre de 1942, pàg. 15.
- (48) Acta del Claustre de Professors del dia 16 de setembre de 1942, pàg. 16.
- (49) Acta del Claustre de Professors del dia 7 de novembre de 1940, pàg. 2.
- (50) Acta del Claustre de Professors del dia 10 d'abril de 1942, pàg. 4.
- (51) Acta del Claustre de Professors del 16 de setembre de 1942, pàg. 15.
- (52) Acta del Claustre de Professors del 16 de setembre de 1942, pàg. 15.

- (53) Acta del Claustre de Professors del 20 d'abril de 1942, pàg. 6.
- (54) Acta del Claustre de Professors del 20 de juny de 1942, pàg. 13.
- (55) Acta del Claustre de Professors del 20 de juny de 1942, pàg. 13.
- (56) Acta del Claustre de Professors del 30 de juny de 1942, pàg. 14.
- (57) Acta del Claustre de Professors del 20 de maig de 1942, pàg. 10.
- (58) Acta del Claustre de Professors del 10 de juny de 1942, pàg. 12.
- (59) Acta del Claustre de Professors del 29 de gener de 1941, pàg. 3.
- (60) Acta del Claustre de Professors del 20 de juny de 1942, pàg. 13.
- (61) Acta del Claustre de Professors del 30 de juny de 1942, pàg. 14.
- (62) Diari *La Defensa*, publicació setmanal, Vilanova i la Geltrú, 18 d'abril de 1936, any I, núm. 809, pàg. 1. Hemeroteca de la Biblioteca-Museu Víctor Balaguer.
- (63) Llibre d'Actes i d'Acords de l'Ajuntament de Vilanova del 26 de setembre de 1941 A.H.M. Vva.
- (64) Acta del Claustre de Professors del 30 d'abril de 1942, pàg. 7. Arxiu del C.P. Pompeu Fabra.
- (65) Acta del Claustre de Professors del 30 d'abril de 1942, pàg. 7. Arxiu del C.P. Pompeu Fabra.
- (66) Acta del Claustre de Professors del 9 de maig de 1942, pàgs. 8 i 9. Arxiu del C.P. Pompeu Fabra.
- (67) Acta del Claustre de Professors del 29 de maig de 1942, pàg. 10. Arxiu del C.P. Pompeu Fabra.
- (68) Acta del Claustre de Professors del 29 de maig de 1942, pàgs. 10 i 11. Arxiu del C.P. Pompeu Fabra.
- (69) Acta del Claustre de Professors del 16 de setembre de 1942, pàg. 15. Arxiu del C.P. Pompeu Fabra.
- (70) Acta del Claustre de Professors del 16 de setembre de 1942, pàg. 15. Arxiu del C.P. Pompeu Fabra.
- (71) Acta del Claustre de Professors del 20 de maig de 1942, pàg. 10. Arxiu C.P. Pompeu Fabra.
- (72) Llibre de les Visites d'Inspecció. «Visita ordinària de inspecció», dia 24 de maig de 1941, pàg 1. Inspector José Galisteo. Arxiu C.P. Pompeu Fabra.
- (73) Llibre de Visites d'Inspecció. «Visita ordinària de inspecció». Del 24 de maig de 1941, pàg. Inspector José Galisteo. Arxiu Pompeu Fabra.
- (74) Llibre de Visites d'Inspecció, pàg. 2, 24 de maig de 1941. Arxiu C.P. Pompeu Fabra.
- (75) Llibre de Visites d'Inspecció. 24 de maig de 1941, pàg 1. Inspector José Galisteo. Arxiu C.P. Pompeu Fabra.
- (76) Llibre de Visites d'Inspecció. «Visita ordinària de inspecció». 26 de març de 1942, pàg. 4. Inspector José Galisteo. Arxiu del C.P. Pompeu Fabra.

(77) Acta del Claustre de Professors del 30 de juny de 1942, pàg. 14. Arxiu del C.P. Pompeu Fabra.

(78) Llibre d'Actes i d'Acords de l'Ajuntament de Vilanova. Acta del 26 de setembre de 1941. A.H.M. de Vva.